

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Проаналізовано теоретичні та практичні підходи стосовно розвитку підприємницької діяльності на сучасному етапі становлення ринкової економіки в Україні. Визначено основні напрями державної регуляторної політики в Україні. Запропоновано напрями підтримки підприємницьких структур.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, державне регулювання економіки.

Doc. V.I. Rybchak – USPU

Problems and future prospects of small business state regulation

In article the theoretical and practical approaches concerning the development conditions at the modern market economy stage in Ukraine are presented. The author determined the main directions of the Ukrainian regulation policy.

Keywords: entrepreneurship, small business, state expenses policy.

Малий бізнес є важливим структурним елементом сучасного ринкового середовища, необхідною передумовою формування нових економічних відносин в Україні. У багатьох країнах світу підприємництво – це провідний сектор ринкової економіки, який забезпечує формування конкурентного середовища, насичення ринку товарами та послугами, створює новий прошарок у суспільстві – середній клас.

У сучасних умовах, саме з розвитком малого бізнесу держава пов'язує надію на позитивні структурні зміни господарської системи, забезпечення економічного зростання та створення умов для впровадження ринкових перетворень.

У зв'язку з тим, що діяльність малих підприємств є досить важливим фактором мобільності економічних процесів, саме за показниками рівня розвитку малого бізнесу оцінюють стійкість внутрішнього потенціалу країни щодо непередбачуваних змін у ринковому середовищі. Малий бізнес, функціонуючи в нестабільних умовах, характеризується високим рівнем ризику. Саме тому в економічно розвинутих країнах малий бізнес, як мобільна ланка економіки, активно підтримується державою.

Дослідженню різних аспектів державного регулювання підприємств малого бізнесу присвячені праці багатьох вчених-економістів: К. Кривенка, Ю. Палкіна, А. Базиліюк, З. Варналій, Л. Бабич, М. Чумаченка та ін. Метою статті є визначення місця та ролі органів місцевого самоврядування у процесі державного регулювання підприємств малого бізнесу.

Перспективи розвитку малого підприємництва пов'язані з його місцем у процесі ринкової трансформації суспільства та економіки. Насамперед, це полягає у здатності створювати нові робочі місця з мінімальними затратами та поглинати надлишкову робочу силу. Це є особливо актуальним у сучасних умовах розвитку нашої економіки. Так, за даними Держкомстату України, кількість суб'єктів малого підприємництва станом на 1 січня 2005 року стано-

вила 2142,8 тис. Вони забезпечують робочими місцями 5,327 млн. осіб (11 % населення) [Розраховано 1; 2, с. 6].

Окрім вирішення проблем створення нових робочих місць, формування конкурентного середовища, малі підприємства виконують ще ряд важливих функцій. Зокрема, у країнах з ринковою економікою підприємства малого бізнесу відіграють значну роль у прискоренні науково-технічного прогресу, стимулюванні технологічних інновацій, створюючи їх на порядок більше, ніж великі компанії.

У своїй діяльності малі підприємства використовують переважно місцеві ресурси, додатково забезпечують роботою працівників у суміжних галузях.

Крім зазначених вище функцій підприємництва необхідно виділити те, що воно є важливим джерелом фінансового та організаційного забезпечення соціального захисту, робить визначальний внесок у зменшення суспільної напруги та демократизації ринкових відносин.

Малий бізнес включає будь-яку, не заборонену законом, діяльність, що здійснюється організаційно-правовими формами, де середня чисельність працюючих не перевищує встановлених граничних рівнів:

- у промисловості та будівництві – 200 осіб;
- на транспорті – 100 осіб;
- у сільському господарстві – 60 осіб;
- у науково-технічній сфері – 100 осіб;
- у роздрібній торгівлі та побутовому обслуговуванню населення – 15 осіб;
- в інших галузях – 50 осіб [3, с. 221].

Існує потенційна можливість створення малого бізнесу в Україні у вигляді одноосібних, сімейних і приватних підприємств з кількома засновниками, які можуть мати організаційну форму приватного підприємства або товариства, наприклад, товариства з обмеженою відповідальністю.

Важливим напрямком діяльності для малого підприємництва є необхідність визначення того, як ефективно спланувати свою діяльність, обґрунтувати власну стратегію.

Розробка стратегії спирається на певні принципи: орієнтація на довгострокові глобальні цілі підприємства як господарської системи, а також економічні інтереси його власників; багатоваріантність можливих напрямів розвитку, яка обумовлена динамічністю зовнішнього середовища діяльності підприємства; неперервність розроблення стратегії, постійна адаптація до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах; комплексність розроблення стратегії; узгодженість стратегічних рішень за окремими напрямками діяльності підприємства, видами ресурсів, функціями.

Планування діяльності підприємства, незалежно від його розмірів та організаційно-правових форм, можна поділити на перспективне, пов'язане з реалізацією стратегічних цілей у прийнятті рішень та оперативне, що має за мету прийняття та реалізацію тактичних рішень. На сьогодні для підприємств малого та середнього бізнесу при плануванні актуальним є прийняття обґрунтованої ідеї існування суб'єкта підприємництва. При цьому одночасно вирішуються питання вибору стратегії, засобів реклами, постачальників, споживачів, сегменту ринку, ніші на ринку.

Важливим завданням у процесі діяльності малого підприємства є визначення механізму мотивації персоналу. Це є реалізацією функції мотивації.

Існує чимало теорій мотивації трудової діяльності персоналу. Глибокі зміни у структурі та якості робочої сили, у змісті праці, вичерпання резервів зростання ефективності праці за рахунок фізичних можливостей потребують нетрадиційних підходів до посилення мотивації праці.

Практичні заходи зі введення у дію нових резервів підвищення продуктивності праці безпосередньо пов'язані з поліпшенням умов праці. Як свідчить світовий досвід, сьогодні це є основною ланкою нематеріальної мотивації праці.

Не такою гнучкою для підприємства є можливість прийняття рішень з реалізації ще однієї функції менеджменту – контролю. Однак для малого бізнесу – це вибір засобів звітності й контролю ще під час його організації. Важливим є прийняття рішення: яку саме форму контролю, пов'язану з діяльністю підприємця – фізичної особи обрати.

Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" визначає, для яких саме суб'єктів малого бізнесу запроваджується спрощена система оподаткування, обліку та звітності. Сприятливі умови для прийняття рішень щодо вибору форми оподаткування спостерігаються саме в малому підприємстві.

Базовим нормативно-правовим документом, що визначає принципи та механізми державного регулювання підприємницької діяльності є Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності". Норми цього Закону дають змогу досягти оптимального регулювання в економічній та соціальній сферах, спрямувавши діяльність державних органів влади та місцевого самоврядування на чітке дотримання збалансованої рівноваги між ринковим саморегулюванням та ефективним регуляторним державним впливом. У ньому закладені механізми реалізації державної регуляторної політики: організаційно-методичне забезпечення, принципи взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з підприємствами малого бізнесу тощо.

Згідно із зазначеним вище Законом на Держком України з питань регуляторної політики та підприємництва покладено завдання координації діяльності органів виконавчої влади з підготовки проектів, видання та виконання нормативно-правових актів, що регулюють діяльність малого бізнесу. Подібна практика поширена й у промислово розвинутих країнах. У Великобританії функціонує Комітет з регуляторної політики, який є аналогом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва. Основним його завданням є аналіз ефективності та доцільності державного регулювання суб'єктів господарювання. Цікавим є також досвід країн Центральної та Східної Європи. Так, у Чехії протягом трьох років здійснювали регуляторну реформу і вважали, що процес дерегуляції в цілому завершено. Але невдовзі знову постала потреба в активізації дерегуляції підприємницької діяльності.

Необхідно зазначити, що фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, як і юридичні особи (підприємства), мають право здійснювати

будь-які види діяльності, зазначені у статуті та свідоцтві про державну реєстрацію. Державні органи, що здійснюють реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, не повинні обмежувати фізичних осіб одним чи двома видами діяльності. Для здійснення підприємницької діяльності фізичні особи мають право відкривати розрахункові, валютні та інші рахунки в установах банків, укладати різного роду договори, залучати до здійснення підприємницької діяльності найманих працівників, виписувати рахунки та інші документи, пов'язані зі здійсненням підприємницької діяльності.

На сучасному етапі розвитку нашої країни державне регулювання підприємницької діяльності доцільно здійснювати за допомогою бюджетної політики. В Україні підтримка підприємництва за рахунок бюджетних асигнувань може здійснюватися через бюджет розвитку. Як свідчить зарубіжний досвід, для ефективної державної підтримки підприємницьких структур малого бізнесу засобами бюджетної політики доцільно використовувати такі механізми: бюджетні дотації; бюджетне кредитування; державне замовлення; урядові гарантії; пільгове оподаткування.

На сьогодні найбільш ефективною формою державної підтримки малого бізнесу є бюджетне кредитування. До його основних переваг можна віднести практику їх надання на умовах платності та обов'язкового повернення, що стимулює підприємців до ефективного використання запозичених коштів.

Поряд з тим, наведені переваги реалізуються лише за певних умов: забезпечення реальної відповідальності підприємців позичальників; контроль уповноважених органів державної влади за цільовим використанням коштів кредиту; наявність ефективної системи повернення кредитів тобто забезпечення принципу платності.

У країнах з ринковою системою господарювання, у процесі регулювання та підтримки діяльності підприємницьких структур, широко використовується механізм державних замовлень. Державні замовлення доцільно використовувати за умов високого рівня конкуренції між потенційними постачальниками (підрядниками) та адекватного відображення інтересів споживачів у контрактах.

Зважаючи на те, що пільгове оподаткування істотно впливає на надходження до бюджетів усіх рівнів, цей метод державного регулювання необхідно використовувати лише новоствореним підприємствам у пріоритетних галузях господарства та на обмежений термін.

Необхідно зазначити, що в Україні вже застосовувався пільговий режим оподаткування малих підприємств. Практика застосування пільгового оподаткування у Китаї, наприклад, дала позитивний результат, а в нашій країні його вимушені були відмінити через масові зловживання у сфері використання пільг. Більшість зареєстрованих малих підприємств функціонувало лише на термін дії пільг, після цього вони перереєструвалися під іншою назвою з правом отримання податкових пільг. Така практика дискредитувала ідею підтримки малих підприємств шляхом їх пільгового оподаткування [4, с. 21].

Основними причинами того, що в Україні на початку 1990-х років, на відміну від Китаю, не були реалізовані переваги пільгового оподаткування

малих підприємств були: несприятливе підприємницьке середовище, інфляційні процеси, високі відсоткові ставки по кредитах, зубожіння населення тощо. За таких вихідних умов одержувані підприємцями доходи швидко знецінювалися, а отже, податкові пільги не сприяли формуванню ресурсів для подальшого функціонування структур малого бізнесу.

Основними принципами формування системи державної підтримки малого підприємництва повинні стати:

- забезпечення захисту суб'єктів підприємницької діяльності шляхом створення сприятливих соціально-політичних, економічних, правових передумов реалізації інтересів підприємців;
- розширення інфраструктури підтримки малого бізнесу шляхом створення бізнес-інкубаторів, інформаційних центрів, центрів перепідготовки;
- подальша диференціація систем оподаткування підприємницьких структур із врахуванням галузевих особливостей ведення бізнесу.

Література

1. www.me.gov.ua Інформація про підсумки соціально-економічного розвитку України у першому півріччі 2005 року.
2. Іщенко Г. Підприємництво на порозі змін// Урядовий кур'єр. – 2004, № 39. – С. 6.
3. Політична економія: Навч. посібник/ К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; За ред. д-р екон. наук, професора К.Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 221.
4. Базиліук А.В. Фінансові важелі розвитку малого бізнесу// Актуальні проблеми економіки. – 2002, № 8. – С. 21.

УДК 339.37:334.5+65.012.2:339

Доц. О.М. Ананьєв, канд. екон. наук;
О.В. Сьомко – Львівська КА

ОДИН З ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПРОЕКТІВ СТВОРЕННЯ (РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ) ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглядається один з підходів до оцінки економічної привабливості бізнес-проектів створення (реструктуризації) підприємств ресторанного господарства. Наводиться послідовність етапів як алгоритм оцінки привабливості бізнес-проектів, а також визначення їх економічної ефективності. Пропонується технологія проведення економічного аналізу бізнес-проектів створення нових підприємств, яка дає змогу здійснити найкращий вибір серед сукупності запропонованих проектів.

Doc. O.M. Ananyev, O.V. Siomko – Commercial Academy of Lviv

One of approaches for estimation of economic attractiveness and efficiency of business-projects of creation (restructuring) of enterprises of restaurant economy

One of approaches is considered to estimation of economic attractiveness of business-projects of creation (restructuring) of enterprises of restaurant economy. A sequence of stages as an algorithm of estimation of attractiveness of business-projects, and also determination of their economic efficiency is pointed. Technology of conducting an economic analysis of business-projects of creation of new enterprises, that allows to carry out the best choice among aggregate of offered projects is offered.